

Published on 10th of every month

ગ્રામસ્વરાજ

અંક : ૨ • વર્ષ : ૭૮ • ૧૦ મે, ૨૦૨૪
કિંમત : ₹ ૭ • વાર્ષિક લવાજમ : ₹ ૮૦

GRAMSWARAJ GUJ. MONTHLY
RNI No. 1799/57 Permitted to
post at Ahmedabad P.S.O. on
tenth of every month under postal
Regd. No. GAMC 38, 2024-2026
issued by S.S.P. Ahmedabad
valid upto 31-12-2026, Licence
to Post without prepayment
No. PMG/NG/049/2024-2026
valid upto 31-12-2026

ગુજરાત ગૌરવ દિવસ

અંક-૨ • વર્ષ : ૭૮
૧૦, મે ૨૦૨૪

તંત્રી : ડૉ. રાજેન્દ્ર સી. ત્રિવેદી

સંપાદક મંડળ

- ધનશ્યામભાઈ એચ. અમીન
- ભીખાભાઈ ઝ. પટેલ
- વાર્ષિક લવાજમ : રૂ. ૮૦
- છૂટક નકલ : રૂ. ૭

પત્રવ્યવહારનું અને લવાજમ
મોકલવાનું સરનામું :
ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંઘ
સહયોગ, જ્યોતિ સંઘની પાછળ, રિલીફ રોડ,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૧.

ટે.નં. ૨૫૩૫૨૨૨૦ (૧૮૩) ગ્રામ : સહયોગ
ફેક્સ નં.: (૦૭૯) ૨૫૩૫૧૩૬૦
Website : www.gujaratscu.com
E-mail : sahakarguj1850@gmail.com

અનુક્રમણિકા

શું શ્રેષ્ઠ ? સુંદરતા કે સદ્વ્યવહારતા	૩
- શ્રી નવીન વી. વાછાણી	
પરતીનો છેડો ઘર	૬
- શ્રી પી. કે. લેહરી	
૧ મે, ૧૯૬૦ના ગુજરાત સ્થાપના દિને	૯
સેવિંગ્સ એકાઉન્ટના કેટલાક બીજા ઉપયોગ પણ છે	૧૩
વધતી નવી નવી યોજનાઓ ફળદાયી બનાવવી જરૂરી	૧૫
- પ્રો. મહેન્દ્ર એમ. ત્રિવેદી	
અર્થતંત્રની સાથે માનવ વિકાસ પણ જરૂરી	૧૭
૨૪મી મે - વર્લ્ડ હેપી બ્રધર્સ ડે	૧૯
- શ્રી વિનોદ એમ. મકવાણા	
યોગચિકિત્સા - રોગ આધારિત યોગાભ્યાસ	૨૧
- શ્રી કિરણ ચાંપાનેરી	
બદલાતા સમય સાથે કૃષિ ક્ષેત્રે	૨૪
ખેડૂતોને ટેકનોલોજી ઈનોવેશન દ્વારા	૨૬
- શ્રી આશિષ ડોભાલ	
છ ચોપડી ભણ્યા હોવા છતાં ખેતીમાં અનોખી શોધ	૨૮
- શ્રી દેવલ ચોરિયા	
સ્વચ્છતા-સંચાલન અને શુદ્ધ હવા માટે	૩૦
પરિવર્તનોની ગતિ આજે જેટલી તીવ્ર છે	૩૨

ગ્રામ સ્વરાજ

- દર મહિનાની દસમી તારીખે પ્રગટ થાય છે.
- નવું વર્ષ એપ્રિલથી શરૂ થાય છે. વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૮૦ છે.
- છૂટક નકલ રૂ. ૭-૦૦ ગમે તે અંકથી ગ્રાહક થઈ શકે છે. લેખમાં પ્રગટ થતાં વિચારો લેખકના છે. પ્રકાશિત થતાં લેખો સાથે તંત્રી કે સંપાદક મંડળ સંમત છે, તેવું માનવું નહીં.
- ગુજરાત રાજ્યની સહકારી મંડળીઓના કાયદા કલમ-૬૯ અનુસાર ગુજરાત રાજ્ય સહકારી સંઘના શિક્ષણ ફાળામાં નિયમિત ફાળો ભરનાર સહકારી સંસ્થાને વિના લવાજમે 'ગ્રામસ્વરાજ' મોકલવામાં આવે છે.
- 'ગ્રામસ્વરાજ' માસિક તથા 'સહકાર' પાસિકનું સંયુક્ત લવાજમ રૂ. ૧૫૦.૦૦ છે.
- રાજ્ય સહકારી સંઘના સભાસદોને "ગ્રામસ્વરાજ" તથા "સહકાર" વિના લવાજમે મોકલવામાં આવે છે.

અને તે પોતાની જગ્યા શોધવા લાગી. તેણે જોયું કે તેની બેઠક બંને હાથ વિનાના એક મુસાફરની બાજુમાં છે. આથી તે તેની બાજુમાં બેસવા માટે આનાકાની કરવા લાગી. તે ઊભી રહી. રૂપાળી સ્ત્રીએ એરહોસ્ટેસને જણાવ્યું કે બે હાથ વિનાના અપંગ વ્યક્તિ સાથે બેસીને મુસાફરી કરવાનું તે પસંદ કરતી નથી. એરહોસ્ટેસને પોતાની બેઠક બદલી આપવા માટે જણાવ્યું. એરહોસ્ટેસે વિનમ્રભાવે પૂછ્યું, “બહેન, હું તે માટેનું કારણ જાણી શકું?”

નહીં. એરહોસ્ટેસ એ સ્ત્રી તરફ જોઈ બોલી, “મેડમ, ઇકોનોમી ક્લાસની બધી બેઠકો ભરાઈ ગઈ છે. પરંતુ અમારી વિમાન કંપની શક્ય હોય ત્યાં સુધી તેના ગ્રાહકોને મહત્તમ સંતોષ આપવા માટે પ્રયત્નશીલ હોય છે. તેથી હું વિમાનના કેપ્ટનને આ બાબતે વાત કરું છું. ત્યાં સુધી આપશ્રી થોડી વધારે ધીરજ રાખો તેવી નમ્ર વિનંતી.” આ પ્રમાણે જણાવી તે કેપ્ટન પાસે ગઈ.

કેપ્ટનને મળી તે પરત આવી. તેણે તે સ્ત્રીને

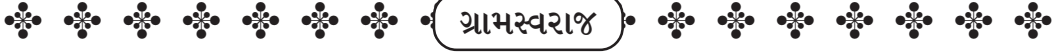
શરીરનું રૂપાળાપણું કાયમી નથી, નાશવંત છે. જ્યારે સારા વિચારો સાથેનું સદ્વર્તન ચિરકાળ કાયમી હોય છે. ઉત્તમ વિચારો અને સદ્વ્યવહાર જ વ્યક્તિને સુંદર બનાવે છે. કુરૂપ વ્યક્તિ સદ્વ્યવહારથી સુંદર બની શકે છે અને સુંદર વ્યક્તિ તેના દુર્વ્યવહારથી કુરૂપ બની જાય છે.

તે સ્વરૂપવાન સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો : “આ પ્રકારના અપંગ વ્યક્તિ સાથે બેસી હું મારા પ્રવાસનો આનંદ ગુમાવવા ઇચ્છતી નથી.” આ સાંભળી એરહોસ્ટેસે આઘાત અનુભવ્યો. એક શિક્ષિત સુંદર સ્ત્રીના મુખેથી આ જવાબ સાંભળી એરહોસ્ટેસને દુઃખ થયું. રૂપાળી સ્ત્રીએ ફરીથી એરહોસ્ટેસને કહ્યું કે, આ જગ્યાએ તે બેસી શકશે નહીં. તેણે બીજી બેઠક ફાળવી આપવા માટે જણાવ્યું.

એરહોસ્ટેસે તે સ્ત્રીને થોડી ધીરજ રાખવા માટે વિનંતી કરી. તે બીજી કોઈ જગ્યા શોધી તેની બેઠક બદલી આપશે તેમ જણાવ્યું. પરંતુ તે કોઈ ખાલી જગ્યા આજુબાજુ શોધી શકી

કહ્યું, “મેડમ, આપને તકલીફ પડી તે માટે અમે દિલગીર છીએ. આ વિમાનમાં એક જ સીટ ખાલી છે તે માત્ર ‘પ્રથમવર્ગ’ની જ છે. મેં મારા સાહેબને વાત કરી અને અમે એક અસાધારણ અપવાદરૂપ નિર્ણય લીધો છે. કંપનીના ઇતિહાસમાં પ્રથમવાર એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે ઇકોનોમી વર્ગમાં મુસાફરી કરતા મુસાફરને પ્રથમવર્ગમાં મુસાફરી કરવાની સવલત આપવામાં આવે છે.”

રૂપાળી અભિમાની સ્ત્રી આનંદિત થઈ ગઈ. તે એરહોસ્ટેસનો આભાર વ્યક્ત કરવા પ્રયત્ન કરતી હતી ત્યાં તો એરહોસ્ટેસ બે હાથ વિનાના મુસાફર પાસે ગઈ અને બોલી, “સાહેબ,

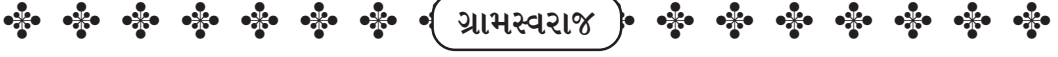

ધરતીનો છેડો ઘર : પરિવારના સૌ સભ્યોએ એકબીજાની કાળજીને અગ્રતા આપવી જોઈએ

કવિ દલપત પઢિયારની પંક્તિઓ છે; પેદા કર્યું છે. “જાતરાં ક્યાં અઘરી છે જીવણ ? થાક તો થેલાના લાગે છે.” અમર્યાદ આશાઓ, અપેક્ષાઓ અને મહત્વાકાંક્ષાથી ભરાયેલા આપણે સૌએ જિંદગીને એક આનંદદાયક યાત્રા બનાવવાના બદલે કષ્ટદાયક સંઘર્ષ બનાવીને બેઠાં છીએ. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીએ કલ્પનાતીત સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવી છે પણ આપણે આ સવલતોને બંધનમાં ફેરવી નાખીએ છીએ. વાહન ઉપયોગી છે પણ ચાલવાની ટેવ સાવ છૂટી જાય તે જોખમી છે. આપણે અનેક ઈચ્છાઓની પૂર્તિ માટે સંસાધનોનો દુરુપયોગ કરીએ છીએ. આપણે સૌ અનેક બિનજરૂરી પ્રવાસો કરીને વાહનો થકી પ્રદૂષણમાં નોંધપાત્ર વધારો કરીએ છીએ. વસ્તુઓના સારા પેકેજિંગમાં કુલ પ્લાસ્ટિકના ઉત્પાદનના ૫૦ ટકાનો વપરાશ કરી આપણે ૧૦ કરોડ ટન જેટલું પ્લાસ્ટિક જમીન, સરોવર અને સમુદ્રમાં નાખી પૃથ્વીની સમગ્ર જીવસૃષ્ટિ માટે જોખમ

આપણા શબ્દકોષમાંથી ‘સંતોષ’ શબ્દ ગાયબ થઈ ગયો છે. આપણી ઈચ્છાઓની હારમાળા અવિરત અને અતૂટ રીતે ચાલે છે. મનમાં સંયમ હોવાની સમજણ અદૃશ્ય થઈ છે. આપણ ફરજ, કર્તવ્યની જગ્યાએ ‘મારી મરજી એ જ મહત્વની’ જેવું વલણ અપનાવ્યું છે. આની સૌથી વિપરીત અસર પરિવાર પર થઈ છે. પરિવારમાં માતાપિતાની ભૂમિકા અંગે લખાણો ઉપલબ્ધ છે. માતા-પિતા સંતાનોના સુખ માટે કેટલી જહેમત કરે છે, કેટલું દુઃખ હસતે ચહેરે વેઠે છે અને પોતાની ઈચ્છાઓ જ નહીં પણ જરૂરિયાતોના ભોગે બાળકોના ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે પુરુષાર્થ કરે છે. આ માબાપને જ્યારે સંતાનો તેમની વૃદ્ધાવસ્થામાં તરછોડે છે, અપમાનિત કરે છે, આત્મહત્યા કરવા સુધી મજબૂર કરે છે ત્યારે આપણને આશ્ચર્ય ઉપરાંત ખૂબ દુઃખ થાય છે આવું કેમ થાય છે ? મને લાગે છે કે સંયુક્ત કુટુંબમાંથી વિભક્ત કુટુંબના સંક્રમણની પ્રક્રિયામાં આપણે પાયાની બાબતો પર ધ્યાન રાખવાનું ચૂકી ગયા

પી.કે.લહેરી
પૂર્વ અગ્રસચિવ
ગુજરાત રાજ્ય

૧ મે, ૧૯૬૦ના ગુજરાત સ્થાપનાદિને પૂજ્ય રવિશંકર મહારાજનો પ્રેરક સંદેશ

આજે ગુજરાતનું રાજ્ય સ્થપાઈ રહ્યું છે તે વખતે પૂ. ગાંધીજીની ભવ્ય મૂર્તિ અને એમણે આપેલો ભવ્ય વારસો તેમજ આ સ્થળે રહીને આપણને આપેલા અનેક પાઠો પણ નજર સમક્ષ તરવરે છે. વળી ગુજરાતના ઘડવૈયા અને આપણને સૌને પ્રિય એવા પૂ. સરદારશ્રીનું આ પ્રસંગે સ્મરણ થાય છે. તેમને નમ્રભાવે પ્રણામ કરી મારી ભાવભીની અંજલિ અર્પણ કર્યા સિવાય રહી શકતો નથી. દેશને માટે જેમણે નાની-મોટી કુરબાનીઓ અને પ્રાણ અર્પ્યા છે, તે સૌ નામી - અનામી રાષ્ટ્રવીરોને આદરભાવે વંદન કરું છું.

આપણી શક્તિ

રાષ્ટ્રપિતા ગાંધીજીની નજર સમક્ષ દરેક ક્ષણે ભારતનું ગામડું અને ગામડાંની પ્રજા રહેતી. એમના વિકાસમાં એ ભારતનો વિકાસ જોતા. આપણા ગુજરાતનાં ગામડાઓમાં કુશળ, ખંતીલા અને ખૂબ મહેનતુ ખેડૂતો છે. ભણેલા ન હોવા છતાં ધંધો-રોજગાર ચલાવવામાં અતિશય કુશળ એવા આપણે ત્યાં સુંદર કારીગરો છે. વહાણવટું કરવામાં કુશળ એવા દરિયાકાંઠે વસતા દરિયાખેડુઓ પણ છે અને ગુજરાતની પ્રજા પાસે અર્થવ્યવહારમાં કુશળ અને કરકસરિયા એવા

વ્યવહારકુશળ મહાજનો પણ છે.

ગોસેવાનો સાચો માર્ગ : ગોપાલન

ગોસવર્ધન અને ગોસેવા એ જ એનો સાચો ઈલાજ છે. ગોવધબંધી જેમ અમદાવાદ શહેર અને સૌરાષ્ટ્રે કરી છે, એમ આખા ગુજરાતમાં થવી જોઈએ. (૧૮ વર્ષની નીચેના ગોવંશનો વધ ન થાય એવો કાનૂન ગુજરાત સરકારે કર્યો છે.) એમ થશે તો મને બહુ ગમશે. પણ ઉત્તમ ગોપાલન એ ખરેખર ગોસેવાનો સાચો માર્ગ છે એ કદી ભૂલવા જેવું નથી.

લોકોની ભાષામાં જ લોકોનો વહીવટ, ન્યાય અને શિક્ષણ

આપણને સ્વરાજ્ય મળ્યાને આજે બાર બાર વર્ષનાં વહાણાં વાયાં, એમ છતાં આપણા સામાન્ય જનોને આપણું રાજ્ય પરાયા જેવું લાગે છે, કારણ કે આપણા વહીવટની ભાષા હજી અંગ્રેજી ચાલે છે. લોકોની ભાષામાં લોકોનો વહીવટ ન ચાલે, લોકો સમજી શકે એ ભાષામાં ન્યાય ન તોળાય, લોકો સમજી શકે એવી ભાષામાં શિક્ષણ ન અપાય, ત્યાં સુધી લોકોને ‘આ અમારું રાજ્ય છે અને તેના ઉત્કર્ષ માટે અમારે પરિશ્રમ ઉઠાવવો જોઈએ’ એવી ભાવના નહીં જાગે, રાજ્ય માટેનો આત્મભાવ નહીં જાગે. એટલે

મળશે અને કર્મચારીઓને પણ તેમનું કામ ઝડપથી અને સુંદર રીતે પાર પાડવાની ચાનક ચઢશે.

વિરોધ પક્ષોની ફરજ

પૂ. દાદાએ વધુમાં એમ પણ કહેલું કે ‘બધા પક્ષોને મારી વિનંતી છે કે તેઓ એટલું સતત નજર સમક્ષ રાખે કે ‘આપણા પક્ષ કરતા પ્રજા બહુ મોટી છે. સમગ્ર રાજ્ય કે દેશના હિત ખાતર પક્ષનું મહત્ત્વ ઓછું આંકવાની પરિપાટી આપણે શરૂ કરવા જેવી છે. વિરોધ પક્ષે વિરોધ ખાતર વિરોધ કરવાનો ન હોય અને રાજ્યકર્તા પક્ષે વિરોધ પક્ષની વાત છે માટે તેનો વિરોધ કરવાની પ્રથામાંથી બચવા જેવું છે. પક્ષો એ ખરેખર તડાં છે. તેમણે પ્રજાને લોકશાહીની સાચી કેળવણી અને સમજ આપવાનું જણાવીને કહેલું કે ચૂંટણી દરમિયાન પક્ષનું ઝેર ફેલાતું અટકે તે માટે બધા પક્ષોએ શુદ્ધિ માટે પાળવા જેવા કેટલાક નિયમો નક્કી કરી એને અમલમાં મૂકવા જોઈએ. તો જ લોકોનું સાચી સમજ આપી શકીશું.’

પૂ. દાદાએ ગ્રામ સ્વરાજ્યનો આશય સમજાવીને પછાત, આદિવાસી જનતા અને અસ્પૃશ્યતા, નશાબંધીનો અમલ કરવામાં રાજ્ય સરકારને સરદારના આપણે વારસદારો છીએ એટલે એ વારસાને શોભાવવા અનુરોધ કર્યો હતો.

ગાંધીને પગલે ચાલીશને ગુજરાત ?

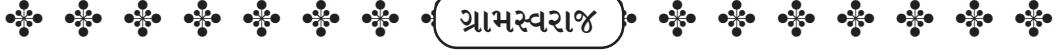
પૂ. દાદાએ ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપનાના દિવસે આપેલાં મંગલ પ્રવચન અને પ્રેરક સંદેશમાં અંતે કહેલું કે ‘પ્રભુ આપણને ગાંધીમાર્ગે રાજ્ય ચલાવવાની, ધનથી ગરીબ છતાં સંસ્કારથી ભવ્ય એવા ભારતના સેવકો થવાની શક્તિ અને સદ્બુદ્ધિ આપે અને સુપંથે ચાલવાનું પ્રભુ બળ આપે તેવી શુભ પ્રાર્થના કરીને આપણે નવું

પ્રયાણ કરીએ.’ આ પ્રસંગે ગુજરાતના મૂર્ધન્ય કવિ સ્વ. ઉમાશંકર જોષીએ એક ભાવનાપ્રેરક કાવ્ય કહેલું, તેના શબ્દો હતા :

‘ગાંધીને પગલે પગલે...તું ચાલીશને ગુજરાત ?’

પૂ. દાદાએ વહીવટ કેવો હોય, રાજ્યની સમગ્ર વહીવટ લોકોની ભાષામાં અને ન્યાય તથા શિક્ષણને ઉચ્ચત્તમ રક્ષણ આપીને કરવો પડશે. લોકો સમજી શકાય તેવી ભાષામાં શિક્ષણ ન અપાય - ન્યાય ન તોળાય. લોકો સમજી શકે તેવી ભાષામાં વહીવટ ન ચાલે ત્યાં સુધી લોકોને આ અમારું રાજ્ય છે અને તેના ઉત્કર્ષ માટે અમારે પરિશ્રમ ઉઠાવવો જોઈએ તેવી ભાવના પેદા થશે નહીં. રાજ્ય માટેનો આત્મભાવ નહીં જાગે. એટલે હું આ સ્થળેથી એવું કહું છું કે ગુજરાત રાજ્યે સૌપ્રથમ એવી જાહેરાત કરવી જોઈએ કે ગુજરાત રાજ્યનો તમામ વહીવટ ગુજરાતી ભાષામાં જ ચાલશે. શિક્ષણનું માધ્યમ પહેલેથી છેલ્લે સુધી ગુજરાતી જ રહેશે અને નોકરીઓ માટે પરીક્ષાઓ પણ ગુજરાતીમાં લેવાશે.

પ્રાથમિક શિક્ષણમાં પ્રથમ સાત ધોરણમાંથી મુંબઈ રાજ્યના મુખ્યપ્રધાન સ્વ. ખેરસાહેબનો મુંબઈ સરકારે અંગ્રેજોને બાદ રાખવાની જે નીતિ એ વખતે જાહેર કરી અમલમાં આપી તે બહુ જ ડહાપણ ભરેલી નીતિ છે. આ નીતિને ગુજરાત રાજ્ય વળગી રહેશે. શિક્ષણનું ધોરણ નીચું ઊતરી ગયું છે. તેને ઊંચું લાવવા માટે ગુજરાતની સરકારે ખૂબ ઊંડો વિચાર કરવાની પણ તેમણે લાલબત્તી ધરી હતી.

સેવિંગ્સ એકાઉન્ટના ફેટલાક બીજા ઉપયોગ પણ છે

ઓટો સ્વીપ ફેસીલીટી

ઓટો સ્વીપની સુવિધા દ્વારા સેવિંગ્સ એકાઉન્ટને ફિક્સ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટ સાથે જોડી શકાય છે. આ સિસ્ટમ દ્વારા સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં પડેલા વધારાના નાણાંની આપોઆપ ફિક્સ ડિપોઝિટ બની જાય છે અને વધુ વળતર મળે છે. તમારા સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં એક નિશ્ચિત કરેલી મર્યાદાથી વધુ રકમ ફાજલ પડી હોય તો ઓટો સ્વીપ ફેસીલીટી દ્વારા તે રકમની ફિક્સ ડિપોઝિટ બની જાય છે અને તમને વધુ વળતર મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે તમે સેવિંગ્સ ખાતા માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦ની મર્યાદા નક્કી કરી છે અને તમારા ખાતામાં કુલ રૂ. ૭૫,૦૦૦ જમા થાય છે તો વધારાના રૂ. ૨૫,૦૦૦ની આપોઆપ ફિક્સ ડિપોઝિટ બની જાય છે અને તેમાં વધુ વળતર મળે છે.

એચડીએફસી બેન્ક, બેન્ક ઓફ બરોડા, કોટક મહિન્દ્રા બેન્ક, આઈસીઆઈસીઆઈ બેન્ક અને એસબીઆઈ સ્વીપ ઈન ફિક્સ ડિપોઝિટ ફેસીલીટી આપે છે. દરેક બેન્કની શરતો જુદી જુદી હોય છે. કોટક એક્ટિવ મની સેવિંગ એકાઉન્ટ ઓટોનીય ફેસીલીટી આપે છે જેમાં રૂ. ૨૫,૦૦૦ સુધીની મર્યાદા છે. આ એકાઉન્ટમાં રૂ. ૨૫,૦૦૦ની ઉપરની રકમ

હોય તેની ઓટોમેટિક ૧૮૦ દિવસની ફિક્સ ડિપોઝિટ બની જતી હોય છે. તેવી રીતે આઈસીઆઈસીઆઈ બેન્કના મની મલ્ટીપ્લાયર એકાઉન્ટમાં રૂ. ૧૫,૦૦૦ અને ઈન્ડસઈન્ડ બેન્કના મલ્ટીપ્લાયર મેક્સ સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં રૂ. ૨૦,૦૦૦ની રકમની મર્યાદા છે જ્યારે એચડીએફસી બેન્કમાં રૂ. ૨૫,૦૦૦થી રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ સુધીની મર્યાદાવાળા વિવિધ એકાઉન્ટ છે.

રિવર્સ સ્વીપ

આ ઉપરાંત બેન્ક રિવર્સ સ્વીપ ફેસીલીટી આપે છે જે ઓટો સ્વીપ ફેસીલીટી કરતાં તદ્દન વિરુદ્ધ છે. ધારો કે કોઈ ગ્રાહકના સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં ઓછું ફંડ હોય તો તેના ફિક્સ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટમાંથી જરૂરી ફંડ સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં ટ્રાન્સફર થઈ જાય છે અને ગ્રાહકને કોઈ તકલીફ થતી નથી. ગ્રાહકના સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાં રૂ. ૨૦,૦૦૦ છે અને તેના એફડી એકાઉન્ટમાં રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦ છે. કોઈ સંજોગોમાં ગ્રાહક સેવિંગ્સ એકાઉન્ટમાંથી રૂ. ૩૦,૦૦૦ ઉપાડવા માગે તો તે સમયે તેના એફડી એકાઉન્ટમાંથી રૂ. ૧૦,૦૦૦ સેવિંગ્સમાં ટ્રાન્સફર થઈ જશે અને ગ્રાહક કુલ રૂ. ૩૦,૦૦૦ ઉપાડી શકશે. આમાં પણ દરેક

બેન્કની સિસ્ટમ જુદી હોઈ શકે. છે. તેમને માટે આ એક ઘણો સારો વિકલ્પ આઈસીઆઈસીઆઈ બેન્કના મની મલ્ટીપ્લાયર છે. ખાસ કરીને જે લોકોની સ્થિર આવક હોય ફિયરમાં કોઈ ગ્રાહકના એકાઉન્ટમાં મિનિમમ અને દર મહિને નિશ્ચિત કરેલી બચત કરી બેલેન્સ રૂ. ૧૦,૦૦૦ કરતાં ઓછું થઈ જાય શક્તા હોય તેમના માટે આ સારો વિકલ્પ ત્યારે તેના એફડી એકાઉન્ટમાંથી રૂ. છે. જે લોકોની આવક સ્થિર ન હોય તેઓ ૫,૦૦૦ના ગુણાંકમાં યોગ્ય ફંડ ઓટોમેટિક ફલેક્સી આરડી એકાઉન્ટ ખોલી શકે છે. તેમાં જમા થઈ જશે. લાસ્ટ-ઈન-ફર્સ્ટ-આઉટ વાળી કોઈ વાર નાણાં જમા ન કરાવી શકાય તો લીફો સિસ્ટમથી એફડી એકાઉન્ટમાંથી પણ તકલીફ થતી નથી અને એફડીની રકમ

ઘણા લોકોને નિયમિત બચતની આદત હોય છે. તેમને માટે આ એક ઘણો સારો વિકલ્પ છે. ખાસ કરીને જે લોકોની સ્થિર આવક હોય અને દર મહિને નિશ્ચિત કરેલી બચત કરી શક્તા હોય તેમના માટે આ સારો વિકલ્પ છે. જે લોકોની આવક સ્થિર ન હોય તેઓ ફલેક્સી આરડી એકાઉન્ટ ખોલી શકે છે.

ઓટોમેટિક રિવર્સ સ્વીપ થશે. બાકીની રકમ પર એફડીનું મળવાપાત્ર વ્યાજ મળતું રહેશે. જોકે સતત આ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવાથી લાંબા ગાળામાં વ્યાજની આવક થટી શકે છે.

રિકરિંગ ડિપોઝિટ

દરેક વ્યક્તિ પાસે એટલું ફંડ નથી હોતું કે તે અલગ એફડી એકાઉન્ટ ખોલી શકે કે જેમાં એક સાથે નાણાં જમા કરવા પડે છે. આ સંજોગોમાં કોઈ પણ વ્યક્તિનું સેવિંગ્ઝ એકાઉન્ટ જે બેન્કમાં હોય ત્યાં તે રિકરિંગ ડિપોઝિટ એકાઉન્ટ ખોલાવી શકે છે. તેમાં દર મહિને નક્કી કરેલી રકમ જમા થાય છે અને તેના પર એફડીને મળવાપાત્ર વ્યાજ મળે છે.

ઘણા લોકોને નિયમિત બચતની આદત હોય

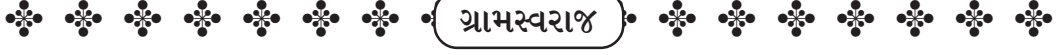
પર મળવાપાત્ર વ્યાજ મળતું રહે છે.

મોટાભાગની બેન્કો આ પ્રકારના એકાઉન્ટમાં દર મહિને એક નિશ્ચિત રકમ ભરવાનો આગ્રહ રાખે છે. ત્યારબાદ ગ્રાહક તેની અનુકૂળતા મુજબ દર મહિને ઓછુંવતું ફંડ જમા કરાવી શકે છે.

કેટલીક બેન્કો ફલેક્સી આરડી યોજના ગમે ત્યારે સમય કરતાં વહેલી બંધ કરવાની સુવિધા આપે છે અને તેને વહેલી બંધ કરવાનો કોઈ ચાર્જ લાગતો નથી. જો કે દરેક બેન્ક આ પ્રકારની સુવિધા આપતી નથી.

ફૂલછાબ

તા. ૨૫-૩-૨૦૨૪, માંથી સાભાર

વધતી નવી નવી યોજનાઓ ફળદાયી બનાવવી જરૂરી

કેન્દ્ર સરકારશ્રીનો અભિગમ હવે ઝડપથી વિકાસના માર્ગે આગળ વધવા અને રાષ્ટ્રને ખરા અર્થમાં આત્મનિર્ભર બનાવવા માટે રહ્યો છે. ગરીબો, ખેડૂતો, મહિલાઓ અને યુવાનોને મુખ્ય ચાર સ્થંભો શ્રી નરેન્દ્રભાઈએ ગણાવ્યા છે. જેને ધ્યાનમાં રાખી હાલનું બજેટ પણ તૈયાર કરવામાં આવ્યું. ઉપરાંત નવી નવી યોજનાઓની જાહેરાતો પણ થઈ રહી છે. વિકાસના ફળ સમાજના બધા જ વર્ગોને મળે એ સુનિશ્ચિત કરવાનો હેતુ એટલા માટે છે કે સમાજને અહેસાસ થવો અતિ જરૂરી છે. કૃષિ, શિક્ષણ, આરોગ્ય, જળ પ્રબંધન, ઊર્જા, સંરક્ષણ વગેરે ક્ષેત્રોમાં પરિણામલક્ષી પ્રયાસો ઉપર ભાર મૂકવામાં આવી રહ્યો છે. સુખ સવાર જેવું છે એ માગવાથી નહિ પણ જાગવાથી મળે છે. મધુસુદન પટેલનો શેર બહુ જ માર્મિક છે -

“કાપડ ઓછું છે તો ગજવા હટાવ તું ઝલ્લો મારો કોલરવાળો બનાવ તું.”

પ્રો.મહેન્દ્ર એમ. ત્રિવેદી
ફેકલ્ટી મેમ્બર,
NICM, ગાંધીનગર
મો. ૯૯૨૪૫૪૯૭૪૯

દેશમાં હવે વિકાસને સ્થાન આપવું હશે તો ગજવા હટાવવા પડે કે જેથી કોલરવાળો ઝલ્લો મળી શકે. અર્થાત્ બધી યોજનાઓના મૂળભૂત હેતુ બર લાવવાના પ્રયાસો કરવા પડે તેમ છે. વસ્તીની દૃષ્ટિએ ભારત વિશ્વમાં પ્રથમ છે તો આ વસ્તીના સહારે દેશ વિકસિત થઈ પ્રથમ કેમ ના બની શકે એવું આપણા માનનીય વડાપ્રધાન મોદીજી માની રહ્યા છે. શિક્ષણ કરતા નશાખોરીમાં પાછળના દસ વર્ષમાં ખર્ચો વધ્યો છે તેવા સમાચાર વાંચી મનને આઘાત થયો. પરિવાર બધા જો જીવનશૈલીમાં કંઈક હકારાત્મક પરિવર્તન લાવે તો કદાચ ખર્ચાને પહોંચી વળાશે. રોજગારી સર્જનમાં ઘણીબધી યોજનાનો સહારો લેવામાં આવશે તેવું સરકારશ્રી પણ અનુમાન રાખે છે. સ્ટાર્ટઅપ ઈન્ડિયા, મેક ઈન ઈન્ડિયા, સ્કીલ્ડ ઈન્ડિયા જેવી સ્કીમો ખૂબ જ ઉપયોગી લાગી રહે છે. એ.આઈ.ના ઉપયોગ વિશે તેનો વિવેકપૂર્ણ ઉપયોગ થાય તેવી સરકારની નેમ છે. જીવંત ઉત્પાદનનું અંગ એ માનવશ્રમ છે તેનો મહત્તમ ઉપયોગ રાષ્ટ્ર નિર્માણમાં થાય તો આપણી શક્તિ અવશ્ય વધી શકે છે. આયોજન અને આકલનમાં કોઈ કચાશ હવે પોસાય એમ નથી. ડિજિટલ ઈન્ડિયાના સહારે ઝડપથી આર્થિક

વ્યવહારો શક્ય બની ગયા છે. બેન્કિંગ કાર્યોનાં સ્વરૂપમાં આમૂલ પરિવર્તન થઈ ગયું છે જેથી અમલવારીમાં વધુ અડચણો જણાતી નથી. નારી સશક્તીકરણ માટે પણ નવા આયોજનો અમલી થઈ રહ્યા છે. સખીમંડળોનો વ્યાપ વધારવાનું પણ આયોજન છે તો શહેરી વિસ્તારમાં ઔદ્યોગિક વિકાસના કામોને અગ્રતા આપવામાં આવશે જેમાં રેલવે, પોર્ટ, ડિકેન્સ વગેરે ક્ષેત્રોને આવરી લેવાની કવાયત નિર્ધારિત થઈ છે. કૃષિ વિકાસ વૃદ્ધિ કરવાની યોજના છે. ઉપરાંત પાક લેવાયા બાદ મૂલ્યવર્ધન કરવાની પ્રવૃત્તિ સારી રીતે વધે તેનું ધ્યાન રાખવામાં આવશે. લાંબાગાળાના પ્રોજેક્ટ્સ ઉપર રોકાણો કરી રાષ્ટ્રને મજબૂત કરવામાં આવશે. દેશની સુરક્ષા ઉપર પણ વધુ લક્ષ્ય આપવામાં આવી રહ્યું છે. આજે આપણે તેના સરંજામ ઈત્યાદિની નિકાસ કરવાની ક્ષમતા પ્રાપ્ત પણ કરી લીધી છે. દરેક વર્ગને યોગ્ય કાર્ય, તક તથા માહોલ મળે તેવા આયોજન અમલી બની રહ્યા છે. વિશ્વના શક્તિશાળી દેશોમાં હાલ આપણે ચોથા ક્રમ ઉપર છીએ. કેન્દ્રની ત્રણસોથી વધુ યોજનાઓ કાર્યરત છે. આ બધામાં સમયાંતરે યોગ્ય આકલન દ્વારા નિયમન થશે તો ધાર્યા વિકાસલક્ષી પરિણામો જરૂર પ્રાપ્ત થશે. કૃષિક્ષેત્રમાં જળ, વીજળી અને યોગ્ય ભાવ પ્રાપ્ત થાય તો આપણે જરૂર નવી ઊંચાઈએ ઝડપથી જઈ શકીશું, કૃષિ યોજનાઓ દ્વારા ઉત્પાદન વૃદ્ધિ અને ડેરી ઉદ્યોગથી અને

આનુષંગિક પ્રવૃત્તિઓને વેગ આપવામાં સહકારિતા દ્વારા પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે જેથી ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં પણ લોકોને પૂરક આવક પ્રાપ્ત થઈ શકે. નવા સહકારી કાનૂનો પણ હવે અમલમાં આવી રહ્યા છે જેથી કૃષિક્ષેત્ર તથા ઉદ્યોગોને સરળતાથી બેન્કિંગ સેવાઓ ઉપલબ્ધ થાય. જૂના ખ્યાલો, પદ્ધતિઓ હવે નવા સ્વરૂપે કામ કરતા થયા છે જેનાથી ઉત્ક્રાંતિ થયાનો અનુભવ બધાને થઈ રહ્યો છે. એન.પી. સી.આઈ.ની ડિજિટલ પેમેન્ટ સિસ્ટમને અન્ય દેશો સુધી લંબાવી શક્યા એ એક નોંધપાત્ર સિદ્ધિ જ કહી શકાય. કરન્સીનો ઉપયોગ ઘટતો જાય છે અને કરવેરા ટેક્સ પેયર્સ વધતા જાય એ સિસ્ટમની જબરી સફળતા ગણી શકાય એમ છે. કરચોરી રોકવામાં સિસ્ટમ અતિ ઉપયોગી થઈ રહી છે. નારીશક્તિ માટે વડાપ્રધાને નમો લક્ષ્મી અને નમો સરસ્વતી યોજનાની હાલમાં જાહેરાત કરી છે. કુલ મળીને કૃષિ, નાના ઉદ્યોગો, રેલવે, એરપોર્ટ, હાઈવે, ફ્લાય ઓવર સંરક્ષણ અને હેલ્થ તથા શિક્ષણમાં વધુ ઝડપથી સુધારાઓ યોજનાઓ દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યા છે ત્યારે અમલવારીમાં ઈંડા ના પડે એટલું ધ્યાન આપીને સમીક્ષા કરવાથી રાષ્ટ્ર વિકસિત ભારત તરીકે વિશ્વમાં નામ રોશન કરશે તેમાં કોઈ જ શંકા નથી.

શેર આસ્વાદ :

શામ કબકી ઢલ ચુકી હૈ

તેરે ઈન્તજાર મેં

અબ ભી અગર આ જાઓ

અર્થતંત્રની સાથે માનવ વિકાસ પણ જરૂરી

સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા તાજેતરમાં ૧૪ માર્ચે જાહેર કરાયેલ માનવ વિકાસ સૂચકાંક અહેવાલ ૨૦૨૨માં ભારત હવે ૧૯૩ દેશોમાંથી ૧૩૪મા ક્રમે છે. ગયા વર્ષના રિપોર્ટની સરખામણીમાં ભારતની રેટિંગમાં એક સ્થાનનો સુધારો થયો છે. જ્યારે ૧૯ માર્ચના રોજ રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાના અહેવાલમાં કહેવામાં આવ્યું હતું કે ભારતમાં માથાદીઠ આવક વધી રહી છે, રાષ્ટ્રીય આંકડાકીય કાર્યાલય અનુસાર, ભારતમાં સામાન્ય માણસની આવક વધી રહી છે અને તેઓ ખોરાક પર ઓછો અને કપડાં પર વધુ ખર્ચ કરી રહ્યા છે, અન્ય વસ્તુઓ પર વધુ ખર્ચ થવાને કારણે મનોરંજન અને તેમના જીવનધોરણમાં ધીમે ધીમે સુધારો થઈ રહ્યો છે.

વાસ્તવમાં, એચડીઆઈનો અર્થ માનવ વિકાસના ત્રણ મૂળભૂત પરિમાણોમાં સરેરાશ સિદ્ધિઓને માપવા માટે છે — લાંબુ અને સ્વસ્થ જીવન, શિક્ષણની એક્સેસ અને યોગ્ય જીવનધોરણ. આ નવા HDI રિપોર્ટ ૨૦૨૨માં ભારતીયોની માથાદીઠ આવક \$૬૯૫૧ (લગભગ રૂ. ૫.૭૬ લાખ) નોંધવામાં આવી છે. જ્યારે એક વર્ષ પહેલા ભારતમાં સરેરાશ આયુષ્ય ૬૨.૨ હતું, જે હવે વધીને ૬૭.૭ થયું છે. ભારતે લિંગ અસમાનતા ઘટાડવામાં

પણ પ્રગતિ કરી છે.

નિ:શંકપણે, ભારતના માનવ વિકાસ સૂચકાંકમાં વધારો થવાનું એક મુખ્ય કારણ ભારતમાં ગરીબીમાં ઘટાડો છે. તાજેતરમાં, પ્રખ્યાત અમેરિકન થિંક ટેન્ક ધ બ્રુકિંગ્સ ઇન્સ્ટિટ્યુશનના એક અહેવાલમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે વર્ષ ૨૦૧૧-૧૨માં ભારતની ૧૨.૨ ટકા વસ્તી અત્યંત ગરીબ હતી, તે વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં ઘટીને માત્ર બે ટકા થઈ ગઈ છે. રિપોર્ટમાં જણાવાયું છે કે કુલ વસ્તીના ગરીબી રેખા નીચે જીવતા લોકોની સંખ્યા (દિવસ \$૧.૯૦ કરતાં ઓછો ખર્ચ) ૨૦૧૧-૧૨માં ૧૨.૨ ટકાથી ઘટીને ૨૦૨૨-૨૩માં બે ટકા થઈ ગઈ છે. આ દર વર્ષે ગરીબોની સંખ્યામાં ૦.૯૩ ટકાના ઘટાડા સમાન છે. અત્યંત ગરીબોની સંખ્યા ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં ઘટીને ૨.૫ ટકા અને શહેરી વિસ્તારોમાં એક ટકા થઈ છે.

તેવી જ રીતે, થિંક ટેન્ક નીતિ આયોગે કહ્યું છે કે ભારતમાં સરકારના કલ્યાણ કાર્યક્રમોએ છેલ્લા નવ વર્ષમાં લગભગ ૨૫ કરોડ લોકોને ગરીબીમાંથી બહાર લાવવામાં મદદ કરી છે. ભારત પાસે વર્ષ ૨૦૩૦ સુધીમાં બહુપરિમાણીય ગરીબીને નાબૂદ કરવાના લક્ષ્યમાં સફળતા

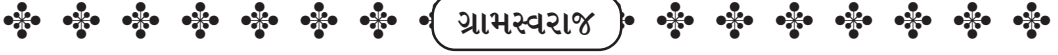
હાંસલ કરવાની દરેક તક છે. પ્રધાનમંત્રી ગરીબ કલ્યાણ અન્ન યોજના હેઠળ ૮૦ કરોડથી વધુ લોકોને મફત અનાજ, સ્વચ્છ ઈંધણ માટે ઉજ્જવલા યોજના, તમામ ઘરોમાં વીજળી માટે સૌભાગ્ય યોજના, પીવાના પાણીની સુવિધા માટે જલ જીવન મિશન અને જન-ધન ખાતાની સુવિધા વગેરે આપવામાં આવી છે.

લોકોને ગરીબીમાંથી બહાર લાવવામાં મદદ કરી. ખાસ કરીને, ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, ૫૧ કરોડથી વધુ જન ધન ખાતા (J), લગભગ ૧૩૪ કરોડ આધાર કાર્ડ (A) અને ૧૧૮ કરોડથી વધુ મોબાઈલ સબસ્ક્રાઈબર્સ (M) દ્વારા સશક્તીકરણમાં વિશેષ ભૂમિકા ભજવી હતી. ભારતમાં ઝડપથી વધી રહેલા અર્થતંત્રને કારણે રોજગાર-સ્વ-રોજગારની તકો વધી રહી છે. ભારત વિશ્વમાં ત્રીજું સૌથી મોટું સ્ટાર્ટઅપ ઈકોસિસ્ટમ છે અને દેશમાં સ્ટાર્ટઅપ્સની સંખ્યા હવે લગભગ ૧.૨૫ લાખ સુધી પહોંચી ગઈ છે. આમાં મોટી સંખ્યામાં સ્ટાર્ટઅપ્સ ટાયર ૨ અને ટાયર ૩ શહેરોમાં છે. સરકારનો દાવો છે કે યુવાનો માટે રોજગાર અને સ્વરોજગાર માટે ખાનગી ક્ષેત્રની સાથે સાથે સરકારી ક્ષેત્રમાં પણ નવી રોજગારીની તકો વધી છે. સરકાર દ્વારા રોજગાર વધારવા માટે અમલમાં મૂકાયેલી વિવિધ યોજનાઓ, પીએમ લોન યોજના, પીએમ સ્વાનિધિ યોજના, સ્વનિર્ભર ભારત યોજના, પ્રધાનમંત્રી કૌશલ વિકાસ યોજના, મનરેગા વગેરે હેઠળ યુવાનો માટે રોજગારની

તકો વધી રહી છે.

એ નોંધવું પણ અગત્યનું છે કે સામાન્ય માનવીના કલ્યાણ માટે દેશમાં લાગુ કરાયેલી વિવિધ સરકારી આરોગ્ય યોજનાઓ સ્વાસ્થ્ય પડકારને ઘટાડવામાં મદદરૂપ થઈ રહી છે. પરંતુ વિશ્વના ઘણા દેશોની સરખામણીએ માનવ વિકાસ સૂચકાંકમાં દેશ હજુ પણ ઘણો પાછળ છે. આવી સ્થિતિમાં, આપણે ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે અર્થતંત્ર સમાજનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે, ત્યારે માનવ વિકાસ પણ તેટલો જ મહત્વપૂર્ણ છે.

સરકારે જે રીતે ભૌતિક ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પર ખર્ચ કરી રહી છે તેવી જ રીતે સોશિયલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરમાં પણ રોકાણ કરવું પડશે. અત્યારે દેશમાં કરોડો લોકોની ગરીબી અને આરોગ્યના પડકારો મોટા પાયે સ્પષ્ટપણે દેખાઈ રહ્યા છે. દેશમાં ૧૫ કરોડથી વધુ લોકો હજુ પણ ગરીબીની ચિંતાનો સામનો કરી રહ્યા છે. એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે સરકાર જાહેર આરોગ્ય પ્રણાલી, સમાન અને ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળી જાહેર શિક્ષણ, કૌશલ્ય વિકાસ, રોજગાર, જાહેર સેવાઓમાં સ્વચ્છતા, બહુપરીમાણીય ગરીબી, ભૂખમરો અને કુપોષણને દૂર કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને ટૂંક સમયમાં દેશમાં માનવ વિકાસની ગુણવત્તા વધારવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે. નવી લોક કલ્યાણકારી યોજનાઓ, સામુદાયિક રસોડા વ્યવસ્થા અને પોષણ અભિયાન ૨ ને સફળ બનાવાશે.

૨૪મી મે – વર્લ્ડ હેપી બ્રધર્સ ડે

જેના માથા પર ભાઈનો હાથ હોય છે દરેક પરેશાનીમાં તેનો સાથ હોય છે. લડવું, ઝઘડવું, રીસાવું પછી પ્રેમથી મનાવવું જેથી આ સગપણમાં લાગણી પ્રેમ ઊર્જા છે.

આપણા જીવનમાં બચપણનો ખાસ મિત્ર, સહાયક, માર્ગદર્શક, બાળપણમાં જેની સાથે સૌથી વધુ ઝઘડો, મારામારી કરેલ હોય તેવી વ્યક્તિ એટલે સહોદર ભાઈ. જેની સાથે અભ્યાસથી માંડી કારકિર્દી સાથે સ્પર્ધા થાય, આમ છતાં એકને સફળતા મળે તો બીજાને તેના કરતા વધારે ખુશી, આનંદ થાય. વિશ્વના કોઈપણ છેડે હોય છતાં શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ મોબાઈલ નેટવર્ક પણ પાણી ભરે. એવું કનેક્શન એટલે સગા ભાઈઓ વચ્ચેની લાગણી, સંવેદનાનો સંબંધ.

ભાઈ શબ્દની વ્યાખ્યા આપવી હોય તો ભા-એટલે ભાર વિનાની, ઈ-એટલે ઈશ્વરે આપેલી અમૂલ્ય ભેટ. ભાઈ એ હોય છે. જેમને આપણે આપણા મનની-દિલની ખુશી ગમની વાતો શેર કરી હળવા થઈ જઈએ એવા વિશ્વના તમામ ભાઈઓ માટે ૨૪ મેના રોજ વર્લ્ડ હેપી બ્રધર્સ ડે તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. આ દિવસ ફક્ત સગાભાઈઓ માટે જ નહીં પણ તે બધા મિત્રો

મકવાણા વિનોદ એમ.
નિવૃત્ત રાજ્ય વેરા અધિકારી
રાજકોટ. મો. ૯૪૨૭૨૦૦૦૯૬

માટે પણ છે કે જે ભાઈઓ જેવા જ છે. હનુમાન ચાલીસામાં માટ્ટીનંદનના ગુણનું વર્ણન કરતા કહે છે, “રઘુપતિ કિન્હી બહુત બડાઈ, તુમ મમ પ્રિય ભરતહિ સમ ભાઈ.”

સૌથી પહેલાં ૨૦૦૫માં આ દિવસની શરૂઆત થઈ. અમેરિકાના આલાબામાં સી ડોનિયલ રોડસ, જે વ્યવસાયે એક કલાકાર અને લેખક હતા. તેમણે આ દિવસની શરૂઆત કરી. સંયુક્ત રાષ્ટ્રએ માન્ય ગણી. દર વર્ષે ૨૪ મેના રોજ વિશ્વ ભાઈ દિવસ અમેરિકા સહિત દુનિયાભરના અનેક દેશોમાં ઉજવાય છે. આપણા દેશમાં પણ ઉજવવામાં આવે છે. કારણ...

ભાઈનું હોવું કોઈ ભેટથી ઓછું નથી, ભાઈ વગરના જીવનમાં કોઈ રંગ નથી.

રામાયણની કથા મુજબ એક ભાઈ બીજા ભાઈ માટે ક્યાં સુધી ત્યાગ કરી શકે તેનું ઉત્કૃષ્ટ ઉદાહરણ આપણી સમક્ષ મૂકેલ છે. ભગવાન રામને વનવાસ થાય છે ત્યારે બીજો કોઈ વિચાર કર્યા સિવાય એક ઝાટકે બધુ ત્યજીને ભાઈ લક્ષ્મણ મોટાભાઈની સેવામાં સાથે જ નીકળી પડે છે. અન્ય એક ભાઈ ભરતને સત્તાસુખ હાથવેંત દૂર હોવા છતાં તે રામના હક્ક સ્વીકારવાનો વિચાર પણ કરતા નથી. આથી જ કોઈક ચિંતકે કહ્યું છે, “ભરતનાળે જાણે લીમડાનો છાંયડો હતો. મન હાશ કરીને બેઠું નીચે અરે આ તો મારા ભાઈનો વહાલ હતો.”

લંકાકાંડની કથા મુજબ, લંકાના યુદ્ધ મેદાનમાં રાવણ પુત્ર મેઘનાદ દ્વારા બ્રહ્માજી પાસેથી મેળવેલી વીરધાતિ નામની પ્રબળ સાંગ લક્ષ્મણજી પર ફેંકતા મૂર્છા પામે છે. આ સમયે શ્રીરામ વિલાપ કરતા પોતાનો ભ્રાતૃપ્રેમ વ્યક્ત કરતા કહે છે, “હે ભાઈ, મારા સથવારા-સુખ-સેવા માટે તે માતાપિતા, પત્નીને છોડી વનમાં ઠંડી-તાપ-પવન બધું જ સહન કર્યું. જો હું એમ જાણતો હોત કે વનમાં મારે ભાઈનો ત્યાગ કરવાનો છે તો હું પિતાશ્રીનું વચન માનત પણ નહીં. કારણ

સુત, ભિત, નારી, ભવન... પરિવાર અર્થાત્ પુત્ર,, ધન, સ્ત્રી, ઘર અને પરિવાર — આ બધું તો વારંવાર આવે છે અને જાય છે પણ સંસારમાં સહોદર એવો ભાઈ ક્યાંથી મળવાનો ? મારી આ વાત હૃદયમાં ધરી જાગ. કારણ હું શું મુખ લઈને અયોધ્યા પરત જઈશ ? કેમકે લોકો કહેશે કે એક સ્ત્રીને મેળવવા માટે વહાલા ભાઈને ખોયો માતા સુમિત્રા અને ઉર્મિલાને શું જવાબ આપીશ ? લખન તારા વગર મારું જીવન રાંક બની જશે. માટે હે ભાઈ ! ઉઠતો ખરો ?” આમ વિલાપ કરતા શ્રી રામના નેત્રમાં આંસુના તોરણ બંધાઈ ગયા. આનાથી કોઈ શ્રેષ્ઠ ભ્રાતૃપ્રેમનો પ્રસંગ કહી શકાય. આ વાંચી અનેક ભાઈઓને પોતાના ગુમાવેલા ભાઈઓનું સ્મરણ થયું હતું.

“સાંભરે મને ભાઈના સંભારણા,
જાણે ઉઘડતા જીવનના બારણા.”

આપણા ભાઈ સાથેના સંબંધનો સૌથી સુંદર રત્ન “તમે આજે જેવા છો તેવા હંમેશા રહો.” આમ ભાઈ સાથેનો સંબંધ જીવન પર્યન્ત અકબંધ-

સુમધુર જળવાય રહે તે માટે મારા મત મુજબ નીચે મુજબ વ્યવહાર કરવો આવશ્યક છે.

(૧) આપણા ભાઈ તેના પરિવાર તરફ ક્રૂણા, સહિષ્ણુતા અને નમ્રતાપૂર્વકનો વ્યવહાર કરવો. કારણ “નમ્રતાને સહુકોઈ નમે સબકો દે સન્માન, સાગરને નદીઓ ભજે, છોડી ઊંચા સ્થાન.”

(૨) ભાઈ તમે ખોટા છો ? એવી ઉક્તિ કે તેના દુર્ગુણોને યાદ ન અપાવતા તેના સદ્ગુણોનું મનમાં વાવેતર કરો.

(૩) ફંટાવવાનો, ખીજાવવાનો, રિસાવાનો અધિકાર ફક્ત મારા ભાઈનો જ છે અને એ બધું સહી લેવાની મારી ફરજ અને ઉદારતા છે આવી સમજણને પરિણામે સંબંધ એવો છે કે મારો એને કે હલ્લોની પહેલા ‘હા’ ભાઈ નીકળે.” આ જ સંબંધની સાર્થકતા.

(૪) “હે ભગવાન, મને આપ કે ના આપ, પણ મારા ભાઈને દુનિયાની બધી જ ખુશીઓ આપજે.” આવું ભાઈ માટે સારું વિચારીએ છીએ ત્યારે ફરજ બજાવ્યાની સંતુષ્ટિ મળે છે. સાથોસાથ એક સારા પરિવારનું નિર્માણ થાય છે.

આમ ભાઈ સાથેના સંબંધો-સગપણને મજબૂત કરવા ઉપરના ઉપાયો અજમાવી હેપ્પી બ્રધર્સ ડેની ઉજવણી કરીએ એ જ અભ્યર્થના. અંતમાં રાજેન્દ્ર શુક્લની આ પંક્તિ હૃદયસ્થ કરીએ.

“લે આ તને ગમ્યું તે મારું
પણ જો તને ગમે તો તારું ભાઈ
મારું, તારું ને ગમવું પણ
લાવ કરીએ સહિયારુ ભાઈ,
તું જીતે ને થાઉં ખુશ હું
લેને ફરી ફરી હારુ તારાથી ભાઈ, અસ્તુ

થવાનું બંધ થાય એટલે શરીરમાં શુગરનું પ્રમાણ વધે, પરિણામે ડાયાબિટિસ - મધુપ્રમેહ - મીઠા પેશાબનો રોગ થાય છે. આજે તો ડાયાબિટિસનું પ્રમાણ ખૂબ જ વધી ગયું છે. જીવનપદ્ધતિ અને આહારવિહારની અનિયમિતતાના કારણે ડાયાબિટિસના રોગનું પ્રમાણ વધતું જાય છે. ડાયાબિટિસના દર્દીએ નિયમિત મંડુકાસનનો અભ્યાસ કરવાથી આ રોગમાંથી રાહત, મુક્તિ મળે છે. જેમનાથી વજાસનમાં બેસી મંડુકાસન ન થઈ શકે તેઓ વકાસનનો અભ્યાસ કરી શકે છે. વજાસન, વકાસનના અભ્યાસથી ડાયાબિટિસની દવા ખાવામાંથી અને ઈન્સ્યુલિનના ઈંજેક્શન લેવામાંથી મુક્તિ મળે છે. શરત એટલી કે અભ્યાસ સતત, શ્રદ્ધાપૂર્વક અને નિયમિત થવો જોઈએ.

યોગ દ્વારા રોગ ઉપચારની વાત ચાલે છે ત્યારે મારા પોતાના જ અનુભવની વાત કરું. સને ૨૦૧૮ના ચાતુર્માસના ઉપવાસ દરમ્યાન મને ઊલટી અને ચક્કરની તકલીફ થઈ. મારી ઉંમર ૫૬ વર્ષની. સખત ઉલટી-ચક્કરના કારણે મારે ત્રણેક દિવસ હોસ્પિટલમાં રહેવું પડ્યું. ઉંમરના કારણે મારી ચયાપચયની ક્રિયામાં બદલાવ આવેલો. અગાઉના વર્ષોમાં હું અઠાઈ-આઠ ઉપવાસ આસાનીથી સહજતાથી કરતો હતો, થતાં હતા. આ અગાઉ મને બી.પી. કે ડાયાબિટિસની કોઈ સમસ્યા ન હતી. ઊલટી-ચક્કરની તકલીફમાંથી બી.પી.ની સમસ્યા ઊભી થઈ. ડોક્ટરના કહેવા પ્રમાણે મારે

નિયમિત સવારે બી.પી.ની ગોળી લેવાની - લેવી પડશે.

હોસ્પિટલથી ઘરે આવ્યા બાદ ધીરે ધીરે સામાન્ય જીવનવ્યવહારમાં ગોઠવાયો. બી.પી.ની ગોળી લેવાની શરૂ કરેલી. પણ મારે તે ગોળી કાયમી ખાવી ન હતી. તેથી હું મણિબેન સરકારી આયુર્વેદિક દવાખાને ગયો. મારી ફાઈલ અને વાત ડોક્ટરને-વૈદ્યને જણાવી. વૈદ્યના સૂચન પ્રમાણે આયુર્વેદિક દવા સર્પગંધાની ટીકડી તથા એલોપેથિની ગોળી બન્ને એકસાથે ચાલુ રાખી. આ બન્ને દવા સાથે મેં વહેલી સવારે પાંચેક વાગ્યાથી પ્રાણાયામ અને ધ્યાનનો એકાદ કલાક અભ્યાસ પણ પ્રારંભ્યો. શરૂઆતમાં સર્પગંધાની બે-બે ગોળી સવાર-સાંજ અને પછી ધીમે ધીમે ડોક્ટરના માર્ગદર્શન પ્રમાણે એક-એક ગોળી અને તેની સાથે એલોપેથિની બી.પી.ની ગોળી લેવાનું સાવ બંધ કર્યું. સાતેક માસના સતત નિયમિત પ્રાણાયામના અભ્યાસથી એલોપેથી અને આયુર્વેદની ગોળી-દવા લેવાની બંધ કરી. હાલ કોઈ દવા લેતો નથી. બ્લડપ્રેશર - હાર્ટની કોઈ સમસ્યા નથી. યોગાભ્યાસ નિયમિત કરું છું અને ગુજરાત રાજ્ય યોગ બોર્ડના યોગ ટ્રેનર તરીકે યોગવર્ગનું સંચાલન કરી રહ્યો છું. મને તો યોગાભ્યાસનું જ મહત્ત્વ સમજાયું તે અન્ય સાધકોને સમજાવી રહ્યો છું.

ઓમ... ઓમ...

થયા છે અને ખેતરો મોટા અને વધુ સંગઠિત બન્યા છે. વધતા ખર્ચ, ઉચ્ચ ધોરણો અને ઢીલા સરકારી તંત્રને કારણે નાના ખેડૂતો અથવા નાના પાયે આ પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલા લોકો સંઘર્ષ કરી રહ્યા છે. મોટા ખેડૂતો પણ લોનના બોજથી પરેશાન છે કારણ કે આ દિવસોમાં ખેતીનો ખર્ચ ઘણો વધી ગયો છે.

ઓર્ગેનિક ખેતીનો ટ્રેન્ડ ઉત્પાદન ખર્ચ વધારવા માટે બનાવવામાં આવ્યો છે. હાલમાં યુરોપિયન યુનિયનમાં ૧૦ ટકા જમીન પર જૈવિક ખેતી કરવામાં આવે છે. ખેડૂતો વધતા ખર્ચને અલગ રીતે પ્રતિસાદ આપી રહ્યા છે અને પાક અને દૂધ વગેરેનું ઉત્પાદન વધારવા માટે તમામ પ્રકારના ઉપાયો અજમાવી રહ્યા છે. વધુ ઉત્પાદન કરવા માટે, રસાયણો અને બાયો-ઈનપુટ્સનો આડેઘડ ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. પરંતુ તેના કારણે બદલાતા હવામાન અને આબોહવા પરિવર્તનના જોખમો વચ્ચે કૃષિ કામગીરીનો ખર્ચ વધુ વધ્યો છે.

ખર્ચમાં આ વધારો બે વાસ્તવિકતાઓનો સામનો કરવો પડે છે. આમાં પહેલો પડકાર ખાદ્યપદાર્થોના ભાવને નિયંત્રણમાં રાખવાનો છે અને બીજો પડકાર જળવાયુ પરિવર્તનની કટોકટીથી પાકને ઝડપથી થતા નુકસાનનો છે. આડેઘડ વધુ ને વધુ ઉત્પાદન હાંસલ કરવાનું ચલણ વધી રહ્યું છે. એવું માનવામાં આવે છે કે આ વલણ ચાલુ રાખવાથી પર્યાવરણનું પણ રક્ષણ થઈ શકે છે અને ખેડૂતો ઉત્પાદન વધારીને તેમનો નફો પણ વધારી શકે છે. પરંતુ તે સ્પષ્ટ છે કે મામલો વિચારવામાં આવે તેટલો

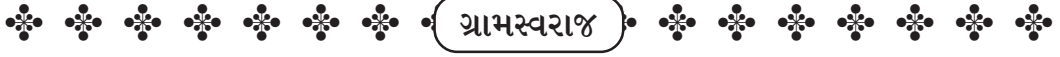
સરળ નથી. પશ્ચિમના દેશોમાં પણ હવે અનાજ સસ્તું નથી.

ઊંચા ખર્ચ અને બદલાતા હવામાન અને જીવાતોના હુમલા વચ્ચે ખેડૂતો અસ્વસ્થતા અનુભવી રહ્યા છે. તેમના માટે આનાથી પણ મોટો પડકાર એ છે કે જ્યારે પણ ખાદ્યપદાર્થોના ભાવ વધે છે ત્યારે ખેડૂતો માટે નફો કરવાની તક હોય છે. પરંતુ સરકાર આયાત દ્વારા કિંમતોને નિયંત્રિત કરવાનો વિકલ્પ શોધે છે. આ રીતે ખેડૂતોને નુકસાન વેઠવું પડે છે. હવે ખેડૂતોને સમજાવવામાં આવી રહ્યા છે કે નફો વધારવા માટે તેમણે ઉત્પાદન વધારવું જરૂરી છે. પરંતુ ખેતીના કામ માટે જરૂરી સામગ્રીની કિંમત વધુ હોવાથી ઉત્પાદન ખર્ચ પણ વધી રહ્યો છે. ઉત્પાદનનું આ ગણિત અર્થહીન બની જાય છે.

એ સ્પષ્ટ છે કે નાણાકીય સહાય પણ કોઈપણ રીતે ઉત્પાદન વધારવા માટે પૂરતી નથી. હવે મુખ્ય સવાલ એ છે કે કેવી રીતે ઉત્પાદન ખર્ચ ઘટાડવો અને ખેડૂતોને તેમની મહેનતનું ફળ મળે તે સુનિશ્ચિત કરવું. આ સંજોગોમાં પુનર્જીવિત અથવા કુદરતી ખેતી મોટી ભૂમિકા ભજવશે. પરંતુ આ માટે મોટા પાયે કરવું પડશે અને આ માટે નક્કર નીતિઓ પણ તૈયાર કરવી પડશે. આ સિવાય મોટી પદ્ધતિ અને વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓની પણ જરૂર પડશે.

(ગુજરાત સમાચાર

તા. ૧-૪-૨૦૨૪માંથી સાભાર)

માટે સૌથી મોટો પડકાર બન્યો છે. હવામાનની ઘટનાઓ જેમ કે ગરમીનો તાણ, દુષ્કાળ, પૂર અને અનિયમિત હવામાન પેટર્ન, કમોસમી વરસાદ અને તાપમાનની વધઘટના કારણે કૃષિ ક્ષેત્રમાં નુકસાન વધી રહ્યું છે. તદુપરાંત, પાણી જેવા આવશ્યક સંસાધનો, જે ક્રમશઃ પડકારજનક પરિસ્થિતિઓમાં વધુ ખોરાકનું ઉત્પાદન કરવા માટે નિર્ણાયક બન્યા છે. આ ટેકનોલોજી ખેડૂતો માટે આશીર્વાદ રૂપ સાબિત થશે.

એકંદરે આજે પાક ઉગાડવાનું કાર્ય પહેલા કરતાં વધુ ભયાવહ બન્યું છે. આ પડકાર ખેડૂતોની અન્ય કોઈપણ યુગ કરતાં વધુ ખોરાકનું ઉત્પાદન કરવાની વધતી માંગ સાથે સુસંગત છે. આ પ્રતિકૂળતાઓ હોવા છતાં, ખેડૂતો વાસ્તવિક જીવનના હીરો તરીકે અડગ ઊભા છે, પ્રતિબદ્ધતા, સમર્પણ અને સ્થિતિસ્થાપકતા સાથે તેમના વ્યવસાયની જટિલતાઓને ઓળખી તેને દૂર કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. જો કે, આપણે તેઓ પ્રત્યે કૃતજ્ઞતા ખેડૂતોના સશક્તીકરણ માટે નક્કર પગલાં લેવા જરૂરી છે. જેના મારફત આપણે ખેડૂતોને વધુ પાકનું ઉત્પાદન, ટકાઉ ગ્રોથ અને નાણાકીય સુરક્ષા પ્રદાન કરી શકીએ.

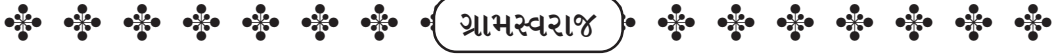
સદનસીબે, વર્તમાન યુગ ટેકનોલોજીના ઝડપી વિકાસ દ્વારા આ પડકારોનો સામનો કરવાની તકો રજૂ કરે છે. ટેકનોલોજી-આધારિત

સોલ્યુશન્સનો ઉપયોગ ખેતરોની ઉત્પાદકતા અને ટકાઉપણુંમાં નોંધપાત્ર સુધારો લાવી શકે છે, પરિણામે ખેડૂતોના જીવનમાં વધારો કરી શકે છે.

ખેડૂતોના ફોન પર ઓટોમેટિક એલર્ટ મોકલતી કોમન પ્લેસ ટેકનોલોજી સહિત ઈન્ટરનેટ ઓફ થિંગ્સ, આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ, ડ્રોન અને સેટેલાઈટ ઈમેજિંગ જેવી કટિંગ એજ ટેકનોલોજી ખેતી ક્ષેત્રે પરિવર્તનશીલ શક્તિઓ ઊભી કરી શકે છે.

ડ્રોન-સેટેલાઈટ ઇમેજિંગથી ખેતીની ચોકસાઈમાં ફાયદો

IoT ખેતી ઈકોસિસ્ટમને જોડવા માટે મુખ્ય ભૂમિકા ભજવે છે. IoT ઉપકરણો, જેમ કે ક્ષેત્રોમાં તૈનાત સેન્સર, જમીનની ભેજ. તાપમાન અને અન્ય નિર્ણાયક પરિબલો પર રિઅલ-ટાઈમ ડેટા એકત્રિત કરે છે. આ ડેટાને ખેડૂતો માટે ઉપયોગી બનાવવા યોગ્ય ઈનપુટ્સ પ્રદાન કરવા આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ અલ્ગોરિથમનો ઉપયોગ કરી પ્રક્રિયા કરવામાં આવે છે. દાખલા તરીકે, ખેડૂતો તેમના સ્માર્ટફોન પર વાવેતરના શ્રેષ્ઠ સમય વિશે અથવા વર્તમાન હવામાન પરિસ્થિતિઓના આધારે સિંચાઈની જરૂરિયાત વિશે એલર્ટ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ડ્રોન અને સેટેલાઈટ ઈમેજિંગ ખેતીની પ્રેક્ટિસની ચોકસાઈમાં વધારો કરશે.

છ ચોપડી ભણ્યા હોવા છતાં ખેતીમાં અનોખી શોધ કરનારાં પદ્મશ્રી ચેલામ્મલ

ભીડમાં અલગ તરી આવવું હોય તો કંઈક અનોખું કરવું પડે. અનોખું કરવા માટે સાહસ અને હિંમત જોઈએ. જેનામાં આ બે વસ્તુ હોય છે ને કંઈ પણ કરી શકે છે. દક્ષિણ આંધ્રપ્રદેશના રંગાયંગની રહેવાસી કમાચી ચેલામ્મલ એનું ઉદાહરણ છે. છે દાયકા વટાવી ચૂકેલાં ચેલામ્મલને જૈવિક નારિયેલ ઉગાડવા માટે પદ્મશ્રી એનાયત કરવામાં આવ્યો છે. કમાચી ચેલામ્મલને પ્રેમથી બધા 'નારિયેળ અમ્મા' કહીને બોલાવે છે. એવું કહી શકાય કે કમાચી ચેલામ્મલ તેમના નામથી નહીં પરંતુ નારિયેળ અમ્માથી આખા વિસ્તારમાં પ્રસિદ્ધ છે. ચેલામ્મલએ ખેતીની અનોખી ટેક્નિક માટે આગવી ઓળખ ઊભી કરી છે. એટલું જ નહીં નારિયેળની ખેતી કરનારા માટે ઉદાહરણ પૂરું પાડ્યું છે. નારિયેળ અમ્મા એટલે કે કમાચી ચેલામ્મલ પોતાના ખેતરમાં નારિયેળનાં પાન અને છાલને જમીન પર પાથરી દે છે. જેને મલ્ટિગ કહેવામાં આવે છે. આ પાન અને છાલ, લાકડીના ટુકડા અથવા સૂકાં પાનને

માટીથી ઢાંકી દે છે. એનાથી વરસાદ પછી પણ વરસાદનું પાણી વધારે સમય સુધી ટકે છે અને જમીન સારી બને છે. નારિયેળ અમ્મા કહે છે કે, મલ્ટિગથી માટીમાં ભીનાશ જળવાઈ રહે છે અને ઝાડ, છોડ ઓછાં ઊગે છે. આ બંને વસ્તુ નારિયેળના ઝાડ માટે બહુ જરૂરી છે.

નારિયેળ અમ્માએ ખેતરમાં જંતુનાશક દવા માટે રસાયણોનો ઉપયોગ કરવાનું વરસોથી છોડી દીધું છે અને ખાસ રીત અપનાવી છે. જેને ઇન્ટિગ્રેટેડ પેસ્ટ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ નામ આપ્યું છે. જેમાં તે અલગ અલગ પ્રકારના અમુક ઝાડ વાવે છે, જેને જાળીદાર છોડ કહેવામાં આવે છે. આ છોડ હવામાં એક પ્રકારની ગંધ છોડે છે. આ ગંધ જંતુઓને પોતાના તરફ આકર્ષે છે. જેથી જંતુઓ એકબીજાને મળી શકતાં નથી. પરિણામે તેમનાં બચ્ચાં થતાં નથી. જેથી જંતુઓની સંખ્યા આપોઆપ ઓછી થઈ જાય છે. તે કહે છે કે, મેં રસાયણોને અપનાવવાનું છોડીને કુદરતી રીત અપનાવી છે. તેના કારણે પાકને નુકસાન થતું નથી અને ઉપજ સારી થાય છે. ૬૭ વર્ષનાં નારિયેળ અમ્મા પોતાની દસ એકર જમીનમાં ફક્ત

દેવલ થોરિયા

નારિયેળ જ ઉગાડે છે એવું નથી. નારિયેળના ઝાડની વચ્ચે વચ્ચે વિવિધ પ્રકારના છોડ પણ રોપે છે. જેમાં કેળાં, મગફળી, અનાનસ, લીલાં મરચાં, લીલા શાકભાજી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. આમ, એક સાથે અનેક પાક ઉગાડવાની રીતને બહુફસલ પ્રણાલી કહેવામાં આવે છે. નારિયેળ અમ્મા કહે છે, અનેક પ્રકારના પાક ઉગાડવાને કારણે મને વધારે કમાણી થાય છે. જો કોઈ વસ્તુનું બજાર પડી ભાંગે તો બીજી વસ્તુઓથી નુકસાનની ભરપાઈ થઈ જાય છે. પરિણામે વર્ષના અંતે નુકસાન ભોગવવું પડતું નથી. ઘણી વખત તો તમામ પાકમાં ફાયદો થાય છે.

વરસોથી જૈવિક ખેતીને પ્રાધાન્ય આપતાં કમાચી ચેલામ્મલ બીજા ખેડૂતોને પણ જૈવિક ખેતી કરવા માટે પ્રેરિત કરે છે. તેમની પ્રેરણાથી ૧૫૦ કરતાં પણ વધારે ખેડૂતો જૈવિક ખેતી તરફ વળ્યા છે. તેમને જાણીને નવાઈ લાગશે કે અમ્મા દર વર્ષે આશરે ૨૭,૦૦૦ કરતાં વધારે નારિયેળનું ઉત્પાદન કરે છે. તે આંદામાનમાં થનારાં સાધારણ તાડનાં ૪૯૦ ઝાડનું ઉત્પાદન પણ કરે છે. આપણને એવું થાય કે નારિયેળ અમ્મા બહુ ભણેલાં હશે એટલે જૈવિક ખેતી કરે છે પણ એવું નથી. તેમણે ફક્ત છ ધોરણ સુધીનો જ અભ્યાસ કર્યો છે. તેમને ખેતીમાં રસ છે એટલે તે એમાં કંઈક નવું નવું કરવાનો હંમેશાં પ્રયત્ન કરતાં રહે છે. નારિયેળ અમ્મા છેલ્લા પાંચ દાયકાથી ઉત્સાહ સાથે ખેતી કરી રહ્યાં છે. આમ, તો

ખેતી એમનો મુખ્ય વ્યવસાય છે. નારિયેળ અમ્માની સૌથી મોટી ઉપલબ્ધિ એ છે કે તેમણે નારિયેળ અને તાડનાં ઝાડને થનારા નુકસાનથી બચાવવાની પ્રભાવક અને સસ્તી રીતો શોધી, જે સામાન્ય લોકો માટે બહુ મુશ્કેલ કામ હતું. આ કામ કરવામાં તેમને અનેક મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો પડ્યો હતો. એક વખતમાં તેમને સફળતા નહોતી મળી. તેમણે જૈવિક ખેતી માટે અનેક વખત પ્રયત્નો કર્યા છે. એમાં ઘણી વખત નુકસાન પણ વેઠવું પડ્યું છે. તેમ છતાં નારિયેળ અમ્માએ હાર ન માની. પરિણામે તેમને સફળતા મળી અને એ સફળતા અન્ય ખેડૂતોને મળે એ અંગે પ્રયત્નો પણ કર્યા. જેથી તમામ ખેડૂત એનો લાભ લઈ શકે અને સારી ઉપજ મેળવી શકે.

નારિયેળ અમ્માને એક દીકરો છે રમાચંદ્રન. દીકરો રમાચંદ્રન તેમને ખેતીમાં મદદ કરે છે. આંદામાનના સુદૂર ગામમાં રહેનારી કમાચી ચેલામ્મલને જ્યારે ખબર પડી કે તેમને પદ્મશ્રી એનાયત કરવામાં આવશે ત્યારે તેમને નવાઈ લાગી, તે કહે છે કે, મને થયું મારી સાથે મજાક કરવામાં આવી રહી છે. પણ જ્યારે હકીકતની જાણ થઈ ત્યારે મારી ખુશીની કોઈ સીમા ન રહી. મને જે ખુશી થઈ એનું શબ્દોમાં વર્ણન કરવું અશક્ય છે. કોઈ પણ નવું અથવા અનોખું કામ કરો ત્યારે એમાં અડચણ તો આવે પણ નાસીપાસ થયા વગર સતત મહેનત કરીએ તો સફળ થવાય છે. ભણેલાં હોય કે મારી જેમ ઓછું ભણેલાં જે નક્કી કરો એને પૂર્ણ કરવાનો પ્રયત્ન અવશ્ય કરો.

સ્વચ્છતા-સંચાલન અને શુદ્ધ હવા માટે ઇન્દોરમાંથી પ્રેરણા લેવી જોઈએ

સુઆયોજિત શહેરની રચના સાથે, તેના વિશેની વિચારસરણી પણ વિકસિત થાય છે. શહેરમાં રહેતા લોકો પણ તેને સ્વચ્છ, શુદ્ધ હવા, સ્માર્ટ અને સંગઠિત હોવાની કલ્પના કરે છે. આ દ્રષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો, દેશના મધ્યમમાં આવેલા રાજ્ય મધ્યપ્રદેશના શહેર ઇન્દોર આવી બધી અપેક્ષાઓ પર ખરું ઉતરે છે.

સતત ૭ વર્ષ સુધી દેશના સૌથી સ્વચ્છ શહેરનો ખિતાબ મેળવવો સરળ નથી, પરંતુ ઇન્દોરે આ અજાયબી કરી બતાવી છે. એવી જ અજાયબી જો દેશના અન્ય શહેરો પણ કરી બતાવે તો એ શહેરોને પણ કમસે કમ શુદ્ધ હવા તો મળી જ શકે તેમ છે.

હવે આ શહેર તેનાથી પણ આગળ વધી ગયું છે. તે દેશના સૌથી સ્વચ્છ શહેર તરીકે પણ પસંદ કરવામાં આવ્યું હતું. મતલબ કે અહીંની હવા શુદ્ધ છે. વાત અહીં પૂરી નથી થતી. ઇન્દોરને દેશના સૌથી સ્માર્ટ સિટી તરીકે પણ પસંદ કરવામાં આવ્યું હતું. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જાહેર કરાયેલ 'ઇન્ડિયા સ્માર્ટ સિટી એવોર્ડ્સ ૨૦૨૨'માં આ શહેરને 'બેસ્ટ નેશનલ

સ્માર્ટ સિટી'નો એવોર્ડ મળ્યો છે.

આ એવા પુરસ્કારો છે જે ઇન્દોરે સ્પર્ધામાં જીત્યા હતા. હકીકતમાં, આ શહેર પહેલેથી જ તેના પ્રકારનું એક અનોખું શહેર છે. શહેરનો સાંસ્કૃતિક વારસો, સ્વાદિષ્ટ ભોજન, લતા મંગેશકર જેવી સ્વર મહારાણીનું જન્મસ્થળ અને જાણીતા અભિનેતા સલમાન ખાનના શહેરનો કોઈ મેળ નથી. અહીંના ફૂડની ચર્ચા આખી દુનિયામાં થાય છે.

જ્યારે કેન્દ્ર સરકારે સતત સાતમી વખત દેશના સૌથી સ્વચ્છ શહેરના બિરુદ માટે ઇન્દોરની પસંદગી કરી ત્યારે કોઈને પણ નવાઈ ન લાગી. કારણ કે, દેશનો કોઈ ભાગ ઇન્દોર જેટલો સ્વચ્છ નથી.. મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા અહીં વિકસાવવામાં આવેલ સ્વચ્છતાનું મોડેલ કચરાના યોગ્ય નિકાલની વ્યવસ્થા છે. આ શહેર સ્વચ્છતામાંથી પેદા થતો કચરો વેચીને પણ કરોડો રૂપિયાની કમાણી કરી રહ્યું છે. તે ડસ્ટબિન ફ્રી સિટીનું બિરુદ પણ ધરાવે છે. અહીં રહેતી ૪૦ લાખથી વધુ વસ્તી દરરોજ લગભગ ૧,૨૦૦ ટન સૂકો અને ૭૦૦ ટન ભીનો કચરો છોડે છે. આમાંથી સીએનજી ગેસ

બનાવવામાં આવે છે, જે મ્યુનિસિપલ સિટી બસો ચલાવે છે. સાત વખત સ્વચ્છતામાં ટોચનું સ્થાન મેળવનાર આ શહેરને શુદ્ધ આબોહવાવાળા શહેર તરીકે પણ પસંદ કરવામાં આવ્યું હતું. સેન્ટ્રલ પોલ્યુશન -કંટ્રોલ બોર્ડે ઈન્દોરને 'ક્લીન એર સર્વે ૨૦૨૩'માં પ્રથમ સ્થાને રાખ્યું છે. ૧૦ લાખથી વધુ વસ્તી ધરાવતા શહેરોમાં ઈન્દોર પ્રથમ ક્રમે છે. આ શહેરની આબોહવાને શુદ્ધ કરવા માટે ૩ વર્ષમાં લગભગ ૨૦૦ કરોડ રૂપિયા ખર્ચવામાં આવ્યા હતા, ત્યારે જ ઈન્દોર એર ક્વોલિટી ઈન્ડેક્સને ૧૦૦ પોઈન્ટથી નીચે રાખવું શક્ય બન્યું હતું.

હકીકતમાં આ સૌથી મોટો પડકાર હતો. શહેરને સ્વચ્છ અને સ્માર્ટ બનાવી શકાય છે, પરંતુ આબોહવાની શુદ્ધતા લાંબી મહેનત અને વ્યૂહરચના દ્વારા જ શક્ય છે. ઈન્દોર આબોહવાને સુધારવા માટે દરરોજ મશીનો વડે શહેરના રસ્તાઓ સાફ કરે છે. મહાનગર પાલિકાએ ઈ-વાહનોને પ્રોત્સાહન આપવાનું શરૂ કર્યું છે.

લગભગ ૨૦ ઈ-ચાર્જિંગ સ્ટેશન બનાવવામાં આવ્યા હતા. શહેરમાં સાયકલની સુવિધા પણ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવી હતી. સિટી બસો સીએનજી અને વીજળી પર દોડાવવામાં આવી રહી છે. હવાની શુદ્ધતા ચકાસવા માટે શહેરના માર્ગો પર લગભગ ૧૦૦ મોનિટરિંગ મશીનો લગાવવામાં આવ્યા હતા. બે મોનિટરિંગ સ્ટેશન પણ બનાવવામાં

આવ્યા છે, જે શહેરના પ્રદૂષણ પર નજર રાખે છે. આંતરછેદ પર ડિસ્પે બોર્ડ લગાવવામાં આવ્યા હતા.

આ સિવાય ઈન્દોરે બીજી એક સિદ્ધિ હાંસલ કરી છે, તે છે 'બેસ્ટ નેશનલ સ્માર્ટ સિટી'નો એવોર્ડ. કેન્દ્ર સરકારે 'ઈન્ડિયા સ્માર્ટ સિટી એવોર્ડ ૨૦૨૨'ની જાહેરાત કરી, જેના માટે ઈન્દોરને પણ એવોર્ડ મળ્યો. સુરત અને આગ્રા અનુક્રમે બીજા અને ત્રીજા ક્રમે છે. દેશના ૧૦૦ સ્માર્ટ સિટીમાં ઈન્દોર ટોચ પર હોવાથી અહીંની સ્વચ્છતાનો મોટો ફાળો છે.

દેશમાં સ્માર્ટ સિટીની પસંદગી માટે કેટલાક પરિમાણો દર્શાવવાના રહેશે. આ સારી ઈન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી, સારી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, સરળ પરિવહન અને સલામત કાયદો અને વ્યવસ્થા છે. સ્માર્ટ સિટીઝને પણ સાયબર કાર્યક્ષમતા અને ડેટા સિક્યોરિટી પ્રત્યે જાગૃત રહેવાની જરૂર છે. ઈન્દોરે ગયા વર્ષે સુરત સાથે સંયુક્ત રીતે સ્માર્ટ સિટી એવોર્ડ જીત્યો હતો.

ઈન્દોરને હવે સોલાર સિટી બનાવવાના પ્રયાસો થઈ રહ્યા છે. આ માટે ઘરો અને ઓફિસોનો સર્વે કરીને તેની છત પર સોલાર પેનલ લગાવવાથી કેટલી વીજળીની બચત થશે અને શું ફાયદો થશે તે જણાવવામાં આવશે. બેંક તરફથી મળતી સબસિડી અને લોન વિશે પણ માહિતી આપવામાં આવશે, જેથી લોકોને પ્રેરિત કરી શકાય.

પરિવર્તનોની ગતિ આજે જેટલી તીવ્ર છે એટલી અગાઉ ક્યારેય નહોતી

એલ્વિન ટોફલરે ‘ધ થર્ડ વેવ’ પુસ્તક લખ્યું ત્યારે એટલે કે ઈ.સ. ૧૯૮૦ના અરસામાં એમાં પણ એવી જે કલ્પના હતી કે છેક ઔદ્યોગિક ક્રાંતિથી શરૂ થયેલી માનવ વસાહતોની આગેકૂચ પૃથ્વી ઉપર હજુ વધુ સ્વર્ગાધિક સુખ લાવશે. વેવ એટલે કે મોજુ જ્યારે આવે છે ત્યારે અગાઉનું બધું જ બાજુ પર ધકેલીને આગળ વધે છે. ઔદ્યોગિક ક્રાંતિને ટોફલરે સેકન્ડ વેવ - બીજું મોજું કહ્યું હતું. જેમાં ‘સમૂહ’ શબ્દ કેન્દ્રમાં હતો. સામૂહિક ઉત્પાદન, સામૂહિક સંહારનાં શસ્ત્રો, સમૂહ માધ્યમો, સમૂહ શિક્ષણ (માસ એજ્યુકેશન) ટોફલરની વિચારધારા પર દુનિયા આફરીન થઈ ગઈ હતી. કદાચ એ એવું પુસ્તક હતું કે જેના પર દુનિયાનો નાનાં-મોટાં લાખો શહેરોમાં પરિસંવાદો યોજાયા હતા. ત્યારે કોઈને કલ્પના ન હતી કે ટોફલરની થિયરી માનવમનના કેટલાક સંકુલ અને અણઉકેલ પ્રશ્નોને પણ સાથે જ લઈ આવી છે. ટોફલરની થિયરી આગળ જતાં સાવ બદલાઈ જશે એની પણ ત્યારે તો કલ્પના ન હતી. એ સમયે ફિરજોફ કેપરના પુસ્તકોએ પણ ધૂમ મચાવી હતી.

મીડિયાની વિદ્યાશાખાઓના જેને માંધાતા માનવામાં આવે છે એવા ભિષ્મપિતામહ સમા માર્શલ મેકલુહાને પહેલીવાર દુનિયાને ગ્લોબલ વિલેજની વિભાવના આપી હતી. ત્યારે પણ જગત અચંબામાં પડી ગયું હતું કે શું ખરેખર જ એવી ટેકનોલોજિકલ ક્રાંતિ આવશે કે? માર્શલ મેકલુહાનની ધારણા પ્રમાણે પછીના દાયકાઓમાં ખરેખર જ એવી ક્રાંતિ આવી. ટોફલરે થર્ડ વેવ તરીકે ઈન્ફોર્મેશન એજની વાત કરી. ‘ધ થર્ડ વેવ’ પુસ્તક આપ્યું એનાં દસ વરસ પહેલાં એટલે કે ૧૯૭૦માં ટોફલરે ‘ફ્યુચર શોક’ નામનું પુસ્તક આપ્યું હતું. ત્યારે પણ કોઈને કલ્પના ન હતી કે એમની વાત આટલી ઝડપથી સાચી પડશે. ટોફલર મનુષ્યના પ્રવર્તમાન જીવન અને સામુદાયિક વિકાસનું ગહન અધ્યયન કરીને કેટલાક ચોંકાવનારાં ભવિષ્યગામી વિધાનો કરનારા વિદ્વાન છે. એને ફ્યુચરિસ્ટ કહેવાય છે. દુનિયામાં આ એક શાસ્ત્ર છે જેને ફ્યુચરિસ્ટિક્સ કહેવામાં આવે છે.

બધાં જ ઉપલબ્ધ સંસાધનો, મનુષ્યનું બદલાતું વર્તન, મનુષ્યની મહત્વાકાંક્ષાઓ, સામાજિક સંદર્ભ વગેરે અને એની સંઘર્ષની

‘સહકાર’ પાક્ષિક અને ‘ગ્રામસ્વરાજ’ માસિકના જાહેરાતના દર

તા. ૧-૧૦-૨૦૧૬ થી

સહકાર પાક્ષિક	એકવાર	ત્રિમાસિક	છ માસિક	વાર્ષિક
૧. આખું પાન	૫,૦૦૦/-	૨૫,૦૦૦/-	૪૫,૦૦૦/-	૮૦,૦૦૦/-
૨. અડધું પાન	૩,૫૦૦/-	૧૬,૦૦૦/-	૩૦,૦૦૦/-	૫૦,૦૦૦/-
૩. પા પાન	૨,૫૦૦/-	૧૦,૦૦૦/-	૧૫,૦૦૦/-	૨૫,૦૦૦/-
૪. શુભેચ્છા	૧,૫૦૦/-	૮,૦૦૦/-	૧૨,૦૦૦/-	૨૦,૦૦૦/-

સહકાર પાક્ષિકમાં જાહેરાતના છૂટક ભાવ : એક કોલમ સે.મી. રૂ. ૧૦૦/-

‘સહકાર’ વિશેષાંક

૧. ટાઈટલ પાન-૪	૩૦,૦૦૦/-
૨. ટાઈટલ પાન-૨, ૩	૨૦,૦૦૦/-
૩. આર્ટ પેપર ફોરકરલ	૧૦,૦૦૦/-
૪. અંદરનું આખું પાન	૫,૦૦૦/-
૫. અંદરનું અડધું પાન	૩,૦૦૦/-
૬. અંદરનું પા પાન	૨,૦૦૦/-

જાહેરાતોમાં બેંકોના સરવૈયાં - બેલેન્સશીટ્સનો દર પાના દીઠ રૂ. ૭,૦૦૦/-

‘ગ્રામસ્વરાજ’ માસિક	એકવાર	વાર્ષિક
૧. ટાઈટલ પાન-૪	૫,૦૦૦/-	૫૦,૦૦૦/-
૨. ટાઈટલ પાન-૨, ૩	૪,૦૦૦/-	૪૦,૦૦૦/-
૩. અંદરનું આખું પાન	૩,૦૦૦/-	૩૦,૦૦૦/-
૪. અંદરનું અડધું પાન	૨,૦૦૦/-	૨૦,૦૦૦/-
૫. પા પાન	૧,૦૦૦/-	૧૦,૦૦૦/-
૬. શુભેચ્છા	૫૦૦/-	૫,૦૦૦/-

જય ! જય ! ગરવી ગુજરાત !

જય ! જય ! ગરવી ગુજરાત !
દીપે અરુણું પ્રભાત
જય! જય! ગરવી ગુજરાત !
ધ્વજ પ્રકાશશે ઝળઝળ કસુંબી, પ્રેમશૌર્ય અંકિત,
તું ભણવ ભણવ નિજ સંતતિ સહુને પ્રેમભક્તિની રીત. -
ઊંચી તુજ સુંદર જાત
જય! જય! ગરવી ગુજરાત !

ઉત્તરમાં અંબામાત,
પૂરવમાં કાળી માત,
છે દક્ષિણ દિશમાં કરંત રક્ષા કુંતેશ્વર મહાદેવ,
ને સોમનાથ ને દ્વારકેશ એ પશ્ચિમ કેરા દેવ.
છે સહાયમાં સાક્ષાત્
જય! જય! ગરવી ગુજરાત !

નદી તાપી નર્મદા જોય,
મહી ને બીજી પણ જોય,
વળી જોય સુભટના જુદરમણ ને રત્નાકર સાગર,
પર્વત પરથી વીર પૂર્વજો દે આશિષ જયકર;
સંપે સોહે સહુ જાત
જય! જય! ગરવી ગુજરાત!

તે અણહિલવાડના રંગ,
તે સિદ્ધરાજ જયસંગ;
તે રંગ થકી પણ અધિક સરસ રંગ થશે સત્વરે માત!
શુભ શકુન દીસે મધ્યાહ્ન શોભશે વીતી ગઈ છે રાત;
જન ધૂમે નર્મદા સાથ
જય! જય! ગરવી ગુજરાત!

- કવિ નર્મદ